DOSSIER Nr. 89

NAVO: de gevaarlijkste organisatie op aarde

De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie is het enige echte militaire blok ter wereld, waarvan het mandaat en de ambities veel verder reiken dan de Noord-Atlantische Oceaan en die in feite de grootste bedreiging voor de wereldvrede vormen.

10 JUNI 2025

Omslagontwerp door Tricontinental: Institute for Social Research.

INHOUDSOPGAVE

- Deel 1: De agressieve alliantie

- Deel 2: Wereldwijde NAVO
- Deel 3: De NAVO en het mondiale Zuiden
  - Het Middellandse Zeegebied, de oorlog tegen het terrorisme en de instrumentalisering van migratie
  - Afrika zegt: 'NAVO, Dégage!'
  - De uitdaging van de NAVO voor China
- Notities

Een samenwerking met No Cold War en het Zetkin Forum for Social Research

De posters in dit dossier zijn gemaakt door kunstenaars van over de hele wereld en tentoongesteld in de tentoonstelling ***(In)security,*** die werd georganiseerd als onderdeel van de Vredestop van Madrid in 2022, ter voorbereiding op de NAVO-top die in dezelfde stad werd gehouden. De tentoonstelling was een gezamenlijk initiatief van het Europese secretariaat van de Internationale Volksvergadering, met steun van Tricontinental: Institute for Social Research, de Wereldvrouwenmars en anderen.

De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) beweert dat ze te maken heeft met de grootste existentiële crisis in haar bijna tachtigjarige geschiedenis. Terwijl de Amerikaanse president Donald Trump en zijn nationale veiligheidsteam Europa – ogenschijnlijk – de rug hebben toegekeerd en hebben gezegd dat ze niet langer voor de veiligheid ervan zullen betalen, haasten de leiders van de regio zich om geld in te zamelen om hun steun voor de oorlog in Oekraïne te vergroten en hun eigen militaire productie en capaciteit op te bouwen.
Er zijn echter geen concrete aanwijzingen dat de Verenigde Staten, de dominante macht binnen de NAVO, zich zullen terugtrekken uit dit militaire instrument of zullen proberen het te ontbinden.
De NAVO dient een breed scala aan doelen voor de Verenigde Staten en doet dat al sinds de oprichting in 1949. Europese staten onder druk zetten om meer te betalen voor hun eigen defensie is één ding; dit verwarren met een bredere strategische terugtrekking van de VS uit Europa is iets anders. Ondanks de retoriek valt wat Trump doet niet buiten de algemene aanpak van de Amerikaanse elite: namelijk het behouden van de wereldmacht via instrumenten zoals de NAVO en een meegaand Europees statensysteem, in plaats van de Verenigde Staten te isoleren achter de Atlantische en Stille Oceaan.
De NAVO zal een instrument van de macht van het mondiale Noorden blijven, ongeacht de oppervlakkige problemen die in de komende periode onvermijdelijk zijn.

De titel van dit dossier, *NAVO: De gevaarlijkste organisatie op aarde,* is in lijn met het oordeel van politicoloog Peter Gowan (1946-2009), die ten tijde van de NAVO-conferentie schreef:
NAVO-bombardementen en uiteenvallen van Joegoslavië in 1999:

> We moeten twee ongelukkige feiten in gedachten houden: ten eerste dat de NAVO-staten er alles aan hebben gedaan om de ongelijkheid in macht en rijkdom in de wereld te vergroten,

door alle uitdagingen voor hun overweldigende militaire en economische macht te vernietigen en bijna alle andere overwegingen aan deze doelen ondergeschikt te maken; en ten tweede vinden de NAVO-staten het buitengewoon gemakkelijk om hun binnenlandse kiezers te manipuleren om te geloven dat deze staten de wereldbevolking inderdaad naar een rechtvaardiger situatie leiden en een humane toekomst, terwijl ze in werkelijkheid helemaal niets doen. [1]

De NAVO gebruikt de taal van mensenrechten en collectieve veiligheid om de onderliggende motieven voor haar ontstaan en huidige bestaan te verbergen. Het zou de moeite waard zijn om dit terzijde te laten.

retoriek en kijk naar de feitelijke staat van dienst van deze *militaire* alliantie – niet die *op het gebied van de mensenrechten* .

Dit dossier bestaat uit drie delen. Het eerste deel beschrijft de geschiedenis van de NAVO en beoordeelt haar rol in het door de VS geleide imperialistische systeem. Het tweede deel richt zich op de wijze waarop de NAVO zich sinds de val van de Sovjet-Unie opnieuw heeft gedefinieerd als een wereldwijde politieagent en – zoals het derde deel laat zien – op verschillende manieren is tussengekomen in het mondiale Zuiden.

Deel 1: De agressieve alliantie

Het idee van de NAVO ontstond tijdens de laatste jaren van de Tweede Wereldoorlog, toen de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk begonnen te praten over nieuwe veiligheidsregelingen nadat de fascistische machten in Europa waren verslagen. [2] In 1945 organiseerden de Verenigde Staten de Conferentie van San Francisco, waar de Verenigde Naties werden opgericht. Het Handvest van de VN, geratificeerd door de vijftig deelnemers aan de conferentie, stond (in Hoofdstuk VIII, Artikel 52) de oprichting van regionale veiligheidsorganisaties toe en verleende hen handhavingsmaatregelen – zoals sancties en militaire interventie – maar alleen met toestemming van de VN-Veiligheidsraad (in Hoofdstuk VIII, Artikel 53). Op basis van deze toestemming in het Handvest [3] van de VN verzamelden de Verenigde Staten tien Europese landen en Canada om in 1949 het Verdrag van Washington te ondertekenen en de NAVO op te richten. De Europese landen die zich bij de NAVO aansloten, hadden een verscheidenheid aan naoorlogse ervaringen: de meeste van hen, zoals Frankrijk en Duitsland, moesten hun legers vrijwel vanaf nul herbouwen; andere, zoals Groot-Brittannië, behielden relatief intacte legers, terwijl één – IJsland – helemaal geen staand leger had. De NAVO voorzag deze landen van een Amerikaans militair (en nucleair) schild. In 1949 verspreidde de Central Intelligence Agency (CIA) een memorandum waarin werd uitgelegd dat het werkelijke doel van de NAVO niet alleen was om de Sovjet-Unie ervan te weerhouden Europa te bedreigen, maar ook om de 'langetermijncontrole over de Duitse macht' voort te zetten en de vraag op te lossen 'wie het Duitse potentieel gaat controleren en zo de machtsbalans in Europa in stand houdt'. Deze nuchtere beoordeling is een nauwkeuriger beeld van de NAVO dan een exegese van haar handvest [4]. De interpretatie van de CIA had een Europese verwantschap. Zoals de eerste secretaris-generaal van de NAVO, Lord Hastings Lionel Ismay, in 1952 in een intern memorandum schreef: de organisatie moet 'de Sovjet-Unie buiten de deur houden, de Amerikanen binnen en de Duitsers [5] onder controle houden'.

Het jaar vóór de oprichting van de NAVO mijmerde George Kennan van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken over het feit dat de Verenigde Staten 'ongeveer 50% van de wereldrijkdom bezaten, maar slechts 6,3% van de bevolking'. De gevolgen hiervan moesten worden opgelost. Zoals Kennan schreef in het 23e *rapport van de Policy Planning Staff :*

> Deze ongelijkheid is bijzonder groot tussen ons en de volkeren van Azië. In deze situatie kunnen we niet anders dan het voorwerp zijn van afgunst en wrok. Onze werkelijke taak in de

> De komende periode is het ontwerpen van een patroon van relaties dat ons in staat stelt deze positie van ongelijkheid te handhaven zonder dat dit onze nationale veiligheid in gevaar brengt. [6]

Het 'relatiepatroon' dat moest worden opgebouwd om de 'afgunst en wrok' van de bevolking van Azië en het bredere Zuiden onder controle te krijgen, begon in het jaar voordat de NAVO werd opgericht, toen de VS de veiligheidsregelingen in Noord- en Zuid-Amerika opnieuw vormgaf met het Inter-Amerikaanse Verdrag van Wederzijdse Bijstand (of het Verdrag van Rio) van 1947 en vervolgens met de aanvaarding van een nieuw handvest voor de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) in Bogotá, Colombia, in 1948. Beide regelingen koppelden de landen van Latijns-Amerika aan de Verenigde Staten. Enkele jaren na de oprichting van de NAVO in 1949 sloten de Verenigde Staten veiligheidspacten in Oost-Azië (het Manillapact van 1954, waaruit de Zuidoost-Aziatische Verdragsorganisatie (SEATO) ontstond) en in Centraal-Azië (het Bagdadpact van 1955, waaruit de Centrale Verdragsorganisatie (CENTO) ontstond). Naast deze pacten verplichtte de door de VS geleide OAS zich tot anticommunistische actie met het Speciaal Raadgevend Comité voor Veiligheid tegen de Subversieve Acties van het Internationale[7] Communisme in 1962. De Verenigde Staten richtten dit pact op. ecologie van militaire pacten om twee redenen: om de ontwikkeling van communistische partijen of strijdkrachten in de regio's te beperken en om de Amerikaanse invloed op regeringen over de hele wereld mogelijk te maken. Dit maakte deel uit van een bredere machtsvertoon waarmee de VS militaire bases kon bouwen en onderhouden – in sommige gevallen met nucleaire capaciteit – ver van haar eigen land, maar dichtbij de Sovjet-Unie, de Democratische Volksrepubliek Korea, de Democratische Republiek Vietnam en de Volksrepubliek China. Daarmee werd in feite de basis gelegd voor een wereldwijde militaire aanwezigheid.

Om verschillende redenen nam de noodzaak van militaire pacten vanaf de jaren zestig tot en met de jaren tachtig af. Ten eerste hadden de Verenigde Staten al een enorme wereldwijde militaire voetafdruk opgebouwd, met bases van Japan tot Honduras, die waren gecreëerd via bilaterale verdragen. Ten tweede was de militaire technologie drastisch verbeterd, waardoor de VS veel flexibeler en mobieler waren geworden met hun arsenaal aan middellangeafstandsraketten, kernonderzeeërs en enorme luchtcapaciteit. Ten derde hadden de VS een strategie ontwikkeld die bekendstaat als 'interoperabiliteit', waardoor ze de verkoop van hun eigen militaire technologie aan geallieerde landen konden gebruiken om gezamenlijke militaire oefeningen te promoten – die in feite werden uitgevoerd onder Amerikaans militair bevel en grotendeels in het belang van de VS. Ten slotte hadden de VS regionale commandostructuren gecreëerd – zoals Pacific Command in 1947 (Pacom, dat in 2018 het Indo-Pacific Command zou worden), Southern Command (Southcom) in 1963 en Central Command (Centcom) in 1983 – die al bilaterale en multilaterale overeenkomsten met geallieerde legers hadden gesloten. Het vereiste daarom geen extra regionale militaire allianties. Deze nieuwe mechanismen voor de wereldwijde militaire voetafdruk van de VS maakten veiligheidspacten minder noodzakelijk in plaatsen zoals Azië en het Midden-Oosten. SEATO werd in 1977 ontbonden, grotendeels vanwege gebrek aan interesse van de landen in Zuidoost-Azië, en twee jaar later, na de Iraanse Revolutie, werd CENTO gesloten. Dit was echter niet het geval in Latijns-Amerika, waar de OAS tot op de dag van vandaag actief blijft, met een[8] scherpe focus op hoe de rol van links in Latijns-Amerika te minimaliseren (Cuba werd in 1962 uit de organisatie geschorst, waarna Fidel Castro ernaar verwees als het 'Ministerie van Koloniën').

Naast de OAS was de NAVO de andere, cruciale uitzondering. Deze werd niet ontbonden. De formule van Lord Hastings bleef intact. Houd *de Sovjet-Unie buiten de deur:* behoud de militaire bases van de VS en de NAVO.

met Amerikaanse kernwapens in Europa als afschrikmiddel voor Sovjet-inzetten buiten de gevestigde linies na de *Tweede Wereldoorlog. De Amerikanen binnen houden:* vanuit Amerikaans perspectief betekende dit in feite de Europeanen onder de duim houden, wat impliceerde dat zij nooit hun eigen continentale leger mochten oprichten en dat wanneer er over uitbreiding van de Europese Unie (EU) werd gesproken, de uitbreiding van de NAVO daarin werd meegenomen om zo de Amerikaanse invloed in de regio te behouden. *Houd de Duitsers onder controle:* zorg ervoor dat de oude imperialistische machten geen andere ambities hebben dan ondergeschikte bondgenoten van de Verenigde Staten te zijn, een visie die de VS niet alleen voor Duitsland, maar ook voor heel Eurazië – met name voor Japan – koesterden. De NAVO bleef daarom een essentieel onderdeel van de architectuur van het Amerikaanse imperialisme.

Ongeacht wat de VS en NAVO-functionarissen zeiden, was het duidelijk dat ze drie doelstellingen hadden met dit militaire pact: voorkomen dat links in eigen land zou groeien (door de volksfronten in Frankrijk, Griekenland en Italië in de late jaren 1940 en 1950 te vernietigen, en de anti-oorlogsbeweging in West-Duitsland in de jaren 1960 en 1970 te vernietigen), het socialistische blok in bedwang houden en terugdringen (met inbegrip van, na 1959, de Cubaanse Revolutie), en voorkomen dat de nationale bevrijdingsbewegingen in Afrika en Azië zouden slagen (met inbegrip van steun aan de Portugese koloniale oorlogen in Afrika van de jaren 1960 tot de jaren 1970 en hulp aan de Verenigde Staten in Korea in de vroege jaren 1950 en in Vietnam van de jaren 1960 tot de jaren 1970).[9]

Poster van de Vredestop van Madrid, 2022.

Deel 2: Wereldwijde NAVO

In november 1991, een maand voordat de Sovjet-Unie formeel werd ontbonden, publiceerde de NAVO een rapport genaamd *'New Strategic Concept' ,* waarin werd erkend dat er een 'nieuw, veelbelovender tijdperk in Europa' aanbrak.[10] In dit klimaat hadden de NAVO-leden het vertrouwen kunnen opbouwen om te zeggen: *laten we de* alliantie ontbinden. In plaats daarvan legitimeerden ze het voortbestaan van de NAVO en waarschuwden ze voor 'multidirectionele' dreigingen die gecoördineerde interventies noodzakelijk maakten, zelfs buiten het grondgebied van de NAVO-lidstaten.

In 1997 zei de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel dat met het verdwijnen van de Sovjet-Unie 'veel mensen geloven dat we niet langer met zo'n verenigende dreiging te maken hebben, maar ik denk van wel'. Wat was dan het doel van de NAVO? Albright legde uit:

> Het gaat erom de verspreiding van nucleaire, chemische en biologische wapens te stoppen. Ook moet de explosieve combinatie van technologie en terreur worden geblust. Het gaat om de mogelijkheid, hoe ondenkbaar die ook mag lijken, dat massavernietigingswapens in handen vallen van mensen die er geen enkel probleem mee hebben om ze te gebruiken. Deze dreiging komt vooral uit het Midden-Oosten en Eurazië, dus Europa loopt extra gevaar.[11]

Met andere woorden, de NAVO moest ingrijpen in gebieden buiten Europa om Europa te beschermen. Dit is de milde, oppervlakkige interpretatie. Maar er is een andere manier om te begrijpen wat Albright zo duidelijk zei. Sinds de val van de Sovjet-Unie heeft Rusland – onder een meegaande president Boris Jeltsin (die zijn herverkiezing in 1996 te danken had aan Amerikaanse inmenging) – zich feitelijk overgegeven aan de VS, en dus grepen de Verenigde Staten de kans aan om hun eigen overweldigende militaire macht en die van hun belangrijkste mondiale instrument, de NAVO, te gebruiken om hun heerschappij over Oost-Europa uit te breiden en alle 'backlash states' (zoals Anthony Lake van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken ze in 1994 noemde) te straffen die weigerden het beleid van globalisering, neoliberalisme en de suprematie van de VS te omarmen .

Regeringen in het Globale Noorden hebben het imago van een dreigende vijand nodig om het bestaan van de NAVO te legitimeren. Of het nu gaat om de vermeende dreiging van het communisme (de Sovjet-Unie tijdens de Koude Oorlog) of beschuldigingen van terrorisme (Al-Qaida) of autoritarisme (Rusland en China, meer recentelijk), NAVO-lidstaten zaaien angst voor de 'vijanden van de vrije wereld' om hun eigen bevolking te overtuigen van de noodzaak om hun samenleving verder te militariseren, bijvoorbeeld door hun leger en politiemacht uit te breiden.[13] Dergelijke demagogie dient er ook toe om anderszins progressieve bewegingen en vakbonden te integreren in de oorlogsdrift van de NAVO.

In 1991 was het al duidelijk dat de Verenigde Staten de NAVO zouden gebruiken om Oost-Europa en Rusland ondergeschikt te maken en dat de NAVO vervolgens zou dienen als een wereldwijde politieagent tegen elke 'schurkenstaat' die besloot de Amerikaanse macht in dit nieuwe tijdperk te trotseren. De inzetlijnen van de NAVO zouden het Amerikaanse beleid tot in de puntjes volgen. Zoals de Amerikaanse president George W. Bush in zijn *Nationale Veiligheidsstrategie voor de Verenigde Staten van Amerika* uit 2002 opmerkte: 'Onze strijdkrachten zullen sterk genoeg zijn om potentiële tegenstanders ervan te weerhouden een militaire opbouw na te streven in de hoop de macht van de Verenigde Staten te overtreffen of te evenaren'.[14] Het concept van 'potentiële tegenstanders' – aanvankelijk 'backlash states' of 'schurkenstaten' in 1994 en vervolgens 'catastrofaal terrorisme' 15 in 1998 – zou zich al snel richten op Rusland en China.

Er waren geopolitieke mandaten die deze beslissing beïnvloedden, maar er was ook geld mee gemoeid. Toen de Sovjet-Unie instortte, vreesde de wapenindustrie dat er een 'vredesdividend' zou volgen en dat hun winsten, die in die periode enorm waren gegroeid,

zou lijden. Daarom richtte de wapenindustrie het Amerikaanse Comité voor de Vergroting van de NAVO op, onder voorzitterschap van Bruce Jackson (destijds vicepresident van Lockheed Martin), dat lobbyde bij het Amerikaanse Congres om de NATO Enlargement Facilitation Act van 1996 goed te keuren. In de daaropvolgende twee jaar, van 1996 tot 1998, gaven de zes grootste militaire aannemers 51 miljoen dollar uit aan lobbyen bij het Congres[16] om de uitbreiding van de NAVO te bevorderen. Zoals Joel Johnson van de Aerospace Industry Association het verwoordde: 'De inzet is hoog. Wie er als eerste bij is, heeft de komende 25 jaar een vaste plek' (aangezien de verkoop van vliegtuigen enorme extra aankopen van reserveonderdelen en nieuwe vliegtuigen[17] veronderstelt om vloten te onderhouden en uit te breiden).

Nieuwe NAVO-leden werden sterk aangemoedigd om te kopen bij de Amerikaanse wapenindustrie, en de uitbreiding van de NAVO betekende ook een uitbreiding van de wapenmarkt voor Boeing, Lockheed Martin, McDonnell Douglas, Northrop Grumman, Raytheon en Textron (destijds bekend als de 'grote zes', allemaal gevestigd in de Verenigde Staten). Tussen 2015 en 2019 en 2020 en 2024[18] bijvoorbeeld, verdubbelden de Europese NAVO-leden hun import uit de wapenindustrie meer dan, waarvan 64% uit de Verenigde Staten kwam.[19]

De Europese afhankelijkheid van Amerikaanse wapenfabrikanten is al decennialang een probleem voor de bureaucraten in de regio. Zo schreef een studie van de Europese Commissie in 2003 dat 'het gevaar bestaat dat de Europese industrie wordt gereduceerd tot onderleverancier van Amerikaanse hoofdaannemers, terwijl de belangrijkste knowhow voorbehouden blijft aan[20] Amerikaanse bedrijven'. Dit maakte deel uit van de algemene visie om Europa ondergeschikt te maken aan de Amerikaanse ambities.

In 1999, buiten het VN-mandaat voor vredeshandhaving, trok de NAVO ten strijde in Joegoslavië om het land uiteen te drijven. Tijdens deze oorlog bombardeerde de NAVO de Chinese ambassade in Belgrado, wat volgens de Chinezen een[21] opzettelijke daad was. Dit was de eerste aanwijzing voor De opmars van de NAVO buiten haar operatiegebied. Twee jaar later voerde de NAVO opnieuw een 'out of area'-operatie uit door deel te nemen aan de door de VS geïnitieerde oorlog in Afghanistan. Dit gaf de NAVO het vertrouwen dat ze nu de bevoegdheid en toestemming had om te opereren als politieagent van de door de VS geleide orde. Ivo H. Daalder – die in 2009 Amerikaans ambassadeur bij de NAVO werd – en James Goldgeier (al jarenlang voorstander van NAVO-uitbreiding) schreven in 2006 in *Foreign Affairs* over 'Global NATO'. Hoewel de NAVO in 2003[22] niet formeel deelnam aan de illegale oorlog tegen Irak, ondersteunde ze desondanks zowel Polen als Turkije met logistiek en communicatie in de oorlog. Gedurende deze periode begon de NAVO haar relaties met militaire troepen over de hele wereld uit te breiden, met name in Oost-Europa en Oost-Azië, en nam ze op verschillende manieren deel aan de Amerikaanse oorlog tegen het terrorisme.[23]

Voordat de Sovjet-Unie uiteenviel en om de annexatie van de Duitse Democratische Republiek (DDR) mogelijk te maken, beloofde de Amerikaanse regering aan de Sovjetregering dat de NAVO zich niet verder zou uitbreiden dan de oostgrens van Duitsland.[24]
Na de val van de Sovjet-Unie deed de NAVO echter precies dat. De bombardementen op Joegoslavië in 1999 gaven een duidelijke boodschap aan Oost-Europese landen: je bent voor ons of tegen ons. In de jaren die volgden, werden de volgende landen opgenomen in de NAVO: Tsjechië, Hongarije en Polen in 1999; Bulgarije, Estland, Letland, Litouwen, Roemenië, Slowakije en Slovenië in 2004; Albanië en Kroatië in 2009; Montenegro in 2017; en Noord-Macedonië in 2020. Tijdens dit proces namen de VS maatregelen om ervoor te zorgen dat het inmiddels herenigde Duitsland 'onder controle' werd gehouden en alleen binnen de door Washington vastgestelde grenzen opereerde. De oostwaartse uitbreiding van de EU werd[25] toegestaan, maar werd voorafgegaan door (of ten tijde van

(minstens) akkoord met de uitbreiding van de NAVO. De Amerikaanse hegemonie in het Westen werd hiermee veiliggesteld, met name in Oost-Europa.

Hoewel vier landen die grenzen aan Rusland (Estland, Litouwen, Letland en Polen) zich halverwege de jaren 2000 al bij de NAVO hadden aangesloten, stond de Russische regering niet toe dat Georgië en Oekraïne, twee landen die aanzienlijke grenzen delen met Rusland, toetraden. Tijdens de NAVO-top in Boekarest in april 2008, tegen de achtergrond van de toenemende afhankelijkheid van Europa van Russisch aardgas en olie, blokkeerden Frankrijk en Duitsland de toetreding van Georgië en Oekraïne tot de NAVO. De inzet van Russische troepen na een Georgische militaire confrontatie met Rusland in Zuid-Ossetië in datzelfde jaar gaf de eerste indicatie van hoe ver Moskou zou gaan om de ambities van Georgië om toe te treden tot de EU of de NAVO te dwarsbomen. De door de VS beïnvloede afzetting van de Oekraïense regering in 2014, het aandringen van het Noorden op toetreding van Oekraïne tot de NAVO, en de terugtrekking van de VS uit belangrijke wapenbeheersingsverdragen – waaronder het ABM-verdrag (2002) en het Intermediate-Range Nuclear Forces-verdrag (2019) – suggereerden Rusland dat Washington van plan was kernwapens[26] voor de middellange afstand aan zijn grens te plaatsen. Dit was niet onderhandelbaar met Moskou en leidde tot de Russische invasie van Oekraïne in 2022.

Sinds het begin van de jaren vijftig klagen de Verenigde Staten dat ze de last van de NAVO-uitgaven moeten dragen, omdat Europese landen niet genoeg uitgeven aan hun militaire capaciteit. In 1952 debatteerde[27] zelfs het Britse parlement over de ongelijke verdeling van de militaire uitgaven en de verplichte militaire dienst tussen NAVO-landen. Desondanks bleven[28] de militaire uitgaven van Europese landen laag, en in de jaren zeventig was er zelfs sprake van een daling als gevolg van het détente-proces dat volgde op de ondertekening van het Anti-Ballistic Missile Treaty uit 1972 en de Akkoorden van Helsinki uit 1975, evenals de stagflatie die de Europese economieën in dezelfde periode teisterde. In de jaren tachtig oefende de regering van de toenmalige Amerikaanse president Ronald Reagan druk uit op Europa om de militaire uitgaven te verhogen. In het tijdperk na de Koude Oorlog zongen Amerikaanse functionarissen opnieuw eenstemmig over de noodzaak van hogere Europese militaire uitgaven.

Tegelijkertijd erkende Europa echter dat zijn afhankelijkheid van de VS het belette onafhankelijk te opereren. Na de oorlogen in Bosnië (1995) en Joegoslavië (1999) bijvoorbeeld, ontstond er in Europese hoofdsteden een debat over hun afhankelijkheid van de Verenigde Staten. De drang om het Europese[29] navigatiesatellietsysteem Galileo te bouwen, werd grotendeels ingegeven door deze bezorgdheid. 'Als de EU het nodig acht een veiligheidsmissie uit te voeren die de VS niet in haar belang acht', aldus een document van de Europese Commissie uit 2002, 'zal Europa impotent zijn tenzij het beschikt over de satelliettechnologie die nu onmisbaar is'. Tijdens de NAVO-top in Riga in 2006[30] kwamen de leden overeen hun militaire uitgaven te verhogen tot 2% van hun bbp, een norm die werd bekrachtigd tijdens de NAVO-top in Wales in 2014.[31]

Hoewel ze zich bewust waren van de problemen van militaire afhankelijkheid, wilden Europese staten toch onder de dekmantel van het Amerikaanse leger blijven. Europese leiders haastten zich van NAVO-top naar NAVO-top om overeen te komen hun militaire uitgaven te verhogen, ongeacht de schade die dit zou toebrengen aan hun samenlevingen en hun eigen buitenlandse beleid, dat steeds meer gemilitariseerd raakte. In 2022 hield de Duitse bondskanselier Olaf Scholz een toespraak die later bekend zou worden als *Zeitenwende* (wat 'keerpunt' betekent), waarin hij een fonds van 100 miljard dollar beloofde om de militaire[32] uitgaven te verhogen. Toen de Amerikaanse regering in 2025 besloot de

De Duitse regering (nu onder leiding van bondskanselier Friedrich Merz) – die een arrogante stem van begrotingsdiscipline was geweest tegenover haar eigen bevolking en tegenover de bevolking van armere Europese landen (zoals Griekenland) – negeerde de schuldenrem (een plafond dat overheidsleningen beperkt en in 2009 in de grondwet van het land werd vastgelegd) om de militaire uitgaven te verhogen.[33] Datzelfde jaar kondigde de EU ook plannen aan om 800 miljard euro aan oorlogskredieten goed te keuren.[34] Met andere woorden: er is geld te vinden voor de NAVO, maar niet voor sociale bescherming of belangrijke infrastructuur.[35]

Goyen Chen, *Oorlog brengt alleen maar pijn,* 2022.

Deel 3: De NAVO en het mondiale Zuiden

In 2023, een jaar na de Russische invasie van Oekraïne, sprak de Duitse ambassadeur Christoph Heusgen de Namibische premier Saara Kuugongelwa-Amadhila aan op de vraag waarom haar land Rusland niet had veroordeeld. Kuugongelwa-Amadhila antwoordde kalm dat haar land 'een vreedzame oplossing van dat conflict bevorderde, zodat de hele wereld en alle hulpbronnen van de wereld zich konden richten op het verbeteren van de omstandigheden van mensen over de hele wereld in plaats van te worden uitgegeven aan het verwerven van wapens, het doden van mensen en het daadwerkelijk veroorzaken van vijandelijkheden'.[36] Het geld dat wordt gebruikt om wapens te kopen, voegde Kuugongelwa-Amadhila eraan toe, zou zelfs in Europa kunnen worden gebruikt, 'waar veel mensen het moeilijk hebben'. Wat belangrijk was aan deze uitwisseling was niet *wat* Kuugongelwa-Amadhila zei, maar *dat* z

in strijd was met de consensus in het Globale Noorden.

Verwarring verspreidde zich door de zaal en daarbuiten. Waarom spreken deze leiders van kleine en arme landen in het Mondiale Zuiden zich uit tegen het Mondiale Noorden, en waarom zijn ze niet meer zo ondergeschikt als vroeger? Zoals de Japanse minister van Buitenlandse Zaken, Yoshimasa Hayashi, schreef in het voorwoord van het *Diplomatieke Blauwboek* 2023, dat de opkomst van de... van het Globale Zuiden: 'De wereld bevindt zich nu op een keerpunt in de geschiedenis'.[37] In een rapport uit november 2024 erkende NAVO-rapporteur en voormalig Litouws minister van Buitenlandse Zaken Audronius Ažubalis de veranderingen die in de wereld plaatsvinden met de opkomst van het Globale Zuiden:

> Je kunt stellen dat het Westen zich niet snel genoeg aan deze nieuwe realiteit heeft aangepast, waardoor autoritaire machten als Rusland en China aanzienlijke vorderingen konden maken in Azië, Afrika, Latijns-Amerika en de regio rond de Stille Oceaan, wat hen aanzienlijke economische en geopolitieke voordelen opleverde .

De beoordeling van Ažubalis laat zien hoe weinig de leiders van het mondiale Noorden begrijpen van de opkomst van het mondiale zuiden. Het is inderdaad de opkomst van een nieuw industrieel en productief knooppunt in Azië (van India en China tot Vietnam en Indonesië) en de oprichting van een nieuwe reeks ontwikkelingsinstellingen (waaronder de New Development Bank) die armere landen enige invloed hebben gegeven ten opzichte van het door het Amerikaanse ministerie van Financiën gedomineerde Internationaal Monetair Fonds. Met andere woorden: het is niet zo dat China 'significante vorderingen' maakt op deze continenten, maar dat China – en andere landen – in staat zijn om ontwikkelingsinspanningen in de armere landen te financieren. Omdat het Noorden dit niet doet, zijn deze landen er niet langer aan gebonden. China en Rusland zomaar afdoen als 'autoritaire machten' en aannemen dat de afgezaagde retoriek van het westerse liberalisme en de democratie landen zal aantrekken die hun economie willen ontwikkelen, is roekeloos. Even absurd is de beschuldiging van autoritarisme van landen die routinematig bondgenootschappen sluiten met monarchieën. Het onvermogen om de werkelijke loop van de geschiedenis te begrijpen, verlamt de NAVO-intellectuelen. Zij vallen in plaats daarvan terug op de veronderstelling dat de volkeren van Afrika, Azië, Latijns-Amerika en de Stille Oceaan slechts worden bedrogen door Rusland en China, en dat als ze maar de waarheid wisten over het westerse liberalisme en de democratie, ze de juiste beslissing zouden nemen en zichzelf ondergeschikt zouden maken aan het Noorden.

Niettemin heeft de NAVO een belangrijke aanwezigheid ontwikkeld in het Middellandse Zeegebied, op het Afrikaanse continent en in Azië (en speelt ze een kleine rol in Latijns-Amerika, waar Colombia haar belangrijkste bondgenoot is). In de rest van dit hoofdstuk zullen we ons concentreren op deze drie regio's met aanzienlijke NAVO-activiteit.

De Middellandse Zee, de oorlog tegen het terrorisme en de Instrumentalisering van migratie

In de jaren negentig had de NAVO haar tentakels uitgespreid om samenwerkingen over de hele wereld te verkennen, te beginnen met wat zij haar 'zuidelijke buurlanden' noemde (namelijk de landen ten zuiden van de Middellandse Zee). In 1994 lanceerde zij de Mediterrane Dialoog, een forum voor landen buiten de NAVO-zone om uitwisselingen met NAVO-landen te voeren. Landen namen deel aan de dialoog in golven, van Algerije, Egypte en Israël tot Jordanië, Mauritanië, Marokko en Tunesië, waarvan vele geen betrekkingen met Israël hadden en toch met de vertegenwoordiger van dat land aan tafel zaten. In 2004, een jaar nadat de Verenigde Staten en verschillende NAVO-bondgenoten deelnamen aan de illegale oorlog tegen Irak, verzamelde de NAVO vier Arabische Golfstaten (Bahrein, Koeweit, Qatar en de Verenigde Arabische Emiraten) in het Istanbul Samenwerkingsinitiatief om de militaire samenwerking tussen de NAVO en de Arabische Golf te versterken. Verschillende van de

Landen die aan deze initiatieven deelnemen (waaronder ten minste Qatar, de Verenigde Arabische Emiraten, Jordanië en Marokko) namen deel aan Operatie Unified Protector van de NAVO in 2011, die de Libische staat vernietigde. In 2016 opende de NAVO de Strategic Direction South Hub nabij Napels, Italië; in 2017 opende zij een Regionaal Centrum voor het Istanbul Cooperative Initiative in Koeweit; en vervolgens stelde zij, in het kader van dat dialoogproces, voor om een NAVO-verbindingskantoor te openen in Amman, Jordanië. Dit kantoor werd aangekondigd tijdens de NAVO-top van 2023 in Vilnius en het jaar daarop geopend.

Deze verklaringen en communiqués spreken uitbundig over mensenrechten en democratie, maar de sleutelwoorden in werkelijkheid zijn terrorismebestrijding en het tegenhouden van migranten over water. Na de wreedheden van de NAVO-oorlog tegen Libië in 2011, toen de alliantie al tot over haar oren in het moeras van de War on Terror zat, begon ze haar oorlog tegen migranten uit verschillende delen van het Zuiden die naar dat door oorlog verscheurde land reisden om te proberen de zee over te steken naar Italië. NAVO-leiders begonnen over deze tragedie te spreken als de 'instrumentalisering van migranten', wat voor hen betekende dat hun vijanden migranten inzetten als een 'hybride dreiging' om hun landen te overspoelen (een term die specifiek werd gebruikt toen Rusland in 2024 asielzoekers uit verschillende landen de grens met Finland liet oversteken). Tijdens een bijeenkomst in Washington in 2024 erkende voormalig NAVO-secretaris-generaal Jens Stoltenberg openlijk dat 'de NAVO een rol te spelen heeft' in de 'instrumentalisering van migratie'.[39] Dit is de NAVO die haar volledige arsenaal aan militaire middelen inzet om Fort Europa te verdedigen, een rechtse, anti-immigratiegedachte.

Afrika zegt: 'NAVO, Dégage!'

De meest ingrijpende actie van de NAVO ten zuiden van de Middellandse Zee was het gebruik van geweld om de Libische staat in 2011 te vernietigen. Die actie opende de deur voor Afrikanen en anderen om via Libië naar Europa te migreren en zette een terroristische aanval in gang op Algerije, Mali, Burkina Faso en Niger. Meer dan tien jaar later zijn de resten van de NAVO-interventie verdwenen.
overblijfselen.

Opvallend is dat deze interventie plaatsvond onder het voorwendsel van de 'verantwoordelijkheid om te beschermen' (R2P), een internationale norm ontwikkeld door de geplaagde Verenigde Naties die 'ervoor moet zorgen dat de internationale gemeenschap nooit meer nalaat een einde te maken aan de massale wreedheden zoals genocide, oorlogsmisdaden, etnische zuiveringen en misdaden tegen de menselijkheid'.[40] Hoewel het Internationaal Comité voor Interventie en Staatssoevereiniteit (ICS) R2P in 2001 ontwikkelde als reactie op de Rwandese genocide in 1994 en de NAVO-bombardementen op Joegoslavië in 1999, werden pas nadat de Verenigde Staten het idee van 'humanitaire interventie' hadden ondermijnd met hun illegale oorlog tegen Irak in 2003, concretere stappen gezet om R2P te consolideren als internationale norm, totdat het formeel werd aangenomen op een VN-wereldtop in 2005.

Frankrijk, een van de verantwoordelijken voor de vernietiging van Libië, gebruikte de daaropvolgende terroristische aanval op de Sahel om zijn eigen militaire interventie in de regio te legitimeren, die nu door volksgrepen onder de slogan ***Frankrijk, dégage!*** is verdreven.[41] Die strekking, 'Frankrijk, wegwezen!', verschuift naar een bredere context: ***Europa, wegwezen! NAVO, wegwezen!***

Voor de meeste mensen op het Afrikaanse continent zou het niet gemakkelijk zijn om onderscheid te maken tussen de EU, de VS en de NAVO. Het EU-beleid inzake migratie is bijvoorbeeld geen civiel beleid, maar een paramilitair beleid dat van 2017 tot 2021 de Italiaanse Arma de Carabinieri en de Spaanse Guardia Civil inzette om de Sahel te patrouilleren via de Rapid Action Groups voor monitoring en interventie in de Sahel (GAR-SI). Ondertussen lieten de VS drones vliegen om bewakingscapaciteit te bieden vanaf AB 201, een enorme Amerikaanse militaire basis in Agadez, Niger.[42] Franse militaire

interventie, Amerikaanse bases in de regio, het gebruik van bewakingstechnologieën in de Sahel en de Sahara die in Europa streng gereguleerd of verboden zijn: zo ervaart Noord-Afrika het NAVO-project – niet vanwege de mensenrechten, maar vanwege de wreedheid.[43]

De aanwezigheid van de NAVO in Afrika vormt echter een uitdaging voor regeringen op het continent, die blijven zoeken naar geld en technische assistentie. In 2015 kreeg de NAVO door deze dynamiek het recht om een verbindingskantoor te vestigen in het hoofdkwartier van de Afrikaanse Unie (AU) in Addis Abeba, Ethiopië.[44] Dankzij deze concessie aan de NAVO kunnen Afrikaanse staten training en financiering aanvragen voor de jonge Afrikaanse Stand-bymacht (een van de vijf regionale troepenmachten, de Stand-bycapaciteit van de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten, die na hun staatsgrepen in respectievelijk 2021, 2022 en 2023 bijna de staten Mali, Burkina Faso en Niger binnenviel).[45] Afrikaanse militaire leiders blijven in en uit de militaire hoofdkwartieren van NAVO-landen cirkelen, die nu officieel zijn geformaliseerd als de militaire stafgesprekken van de NAVO en de AU.[46] Met dit soort gemakzucht betekent het bijna niets dat de Vredes- en Veiligheidsraad van de AU in 2016 een verklaring aflegde waarin lidstaten werden gevraagd om 'voorzichtig' te zijn met buitenlandse militaire bases op hun grondgebied.[47]

Goyen Chen, Ken *liefde, ken vrede. Geen liefde, geen vrede,* 2022.

De uitdaging van de NAVO voor China

De oorlogen in Joegoslavië, Afghanistan en Libië hebben de NAVO uit zijn directe invloedssfeer gehaald.

operaties. Toch is dit nog lang niet de grens van de imperialistische geografie van de NAVO. Zoals Sten Rynning van het Danish Institute for Advanced Study schreef in zijn boek uit 2024, *NATO: From Cold War to Ukraine, a History of the World's Most Powerful Alliance:* 'Natuurlijk kan de NAVO het zich niet veroorloven de Indo-Pacifische regio te negeren, omdat dit gebied de belangrijkste geopolitieke zorg van de Verenigde Staten is geworden.'[48] Deze formulering zou een taalkundige interesseren: de NAVO 'kan het zich niet veroorloven de centrale kwesties te negeren' die niet de NAVO-leden als geheel, maar de Verenigde Staten bezighouden. Met andere woorden, Rynning, wiens boek het dichtst in de buurt komt van een geautoriseerde studie van de NAVO, doet openlijk twee toegevingen. Ten eerste dat het beleid van de organisatie niet wordt bepaald door de Noord-Atlantische Raad (officieel het belangrijkste besluitvormende orgaan van de NAVO), maar door de Verenigde Staten. Ten tweede is de VS sinds 2009 (toen Barack Obama president van de VS werd) China steeds meer als haar voornaamste rivaal gaan beschouwen. Hierdoor wordt de NAVO onder druk gezet om haar invloedssfeer uit te breiden en zo de Chinezen te bedreigen en hen op hun plaats te zetten.

Tot voor kort beschreef de NAVO China als een land dat zowel 'kansen als uitdagingen' bood, zoals ze schreef in de Verklaring van Londen uit 2019. Twee jaar later, onder druk van de VS, besloot de NAVO dat China geen 'kansen' meer bood, maar dat haar 'uitgesproken ambities en assertieve gedrag systemische uitdagingen vormden voor de op regels gebaseerde internationale orde en voor gebieden die relevant zijn voor de veiligheid van het bondgenootschap' (volgens de Verklaring van Brussel uit 2021).[49] In een essay dat in 2023 op de NAVO-website werd gepubliceerd, betoogde Luis Simón van het in Madrid gevestigde Real Instituto Elcano (dat is opgericht en gefinancierd door de Spaanse staat) dat 'China een uitdaging vormt voor een internationaal systeem dat nog steeds grotendeels trans-Atlantische waarden en belangen weerspiegelt'.[50] Dit is een terechte opmerking: het is niet zo dat China zich verzet tegen de 'op regels gebaseerde internationale orde', zoals het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken beweert, maar dat het zich mogelijk verzet tegen de trans-Atlantische *overheersing* van dit systeem.

Simón noemt twee andere belangrijke manieren waarop China 'relevant' is voor de veiligheid van de NAVO. Ten eerste beschikt China over wapensystemen die Europa zouden kunnen bereiken, en heeft het 'kritieke infrastructuur in Europa'. Ten tweede, omdat de nieuwe Koude Oorlog tegen China 'enorm grote gevolgen heeft voor de Verenigde Staten', moet de NAVO betrokken zijn bij de Indo-Pacifische grens. Dit onderstreept Rynnings standpunt dat als iets belangrijk is voor de VS, het dan ook belangrijk moet zijn voor de NAVO (Simón, een Spaanse staatsburger, is het hier eens met Rynning, een Deense staatsburger, dat de soevereiniteit over het buitenlands beleid van hun eigen landen kan worden overgedragen aan Washington).

Het is deze houding die de NAVO ertoe heeft aangezet om haar Individually Tailored Partnership Programme (opgericht in 2021) te gebruiken om nauwe banden op te bouwen met Australië en Nieuw-Zeeland (die beide al lid waren van de Five Eyes-inlichtingenalliantie), evenals met Japan en Zuid-Korea. Deze landen maken nu deel uit van de Indo-Pacific 4 (IP4) en namen deel aan de bijeenkomst van 2022. NAVO-top in Madrid als bijna-lidstaten.[51] Vervolgens riep de Japanse premier Shigeru Ishiba in september 2024 op tot de oprichting van een 'Aziatische NAVO'. Hoewel de alliantie in het verleden heeft overwogen een verbindingskantoor in Tokio te openen, zou een Aziatische NAVO grotendeels overbodig zijn gezien de reeds bestaande elementen van de Indo-Pacifische Strategie van de Verenigde Staten, zoals:

- Five Eyes is een netwerk van inlichtingendiensten, bestaande uit Australië, Nieuw-Zeeland, Canada, het Verenigd Koninkrijk en de VS, die gebonden zijn door geheime afspraken.
- De Quadrilateral Security Dialogue (of Quad), waartoe Australië, India, Japan en de Verenigde Staten behoren.
- The Squad, dat een minder enthousiast India vervangt door de Filipijnen.
- De alliantie tussen Australië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten (AUKUS).
- De alliantie tussen Japan, Zuid-Korea en de VS (JAKUS).

Bovendien heeft de Amerikaanse regering de Chinese provincie Taiwan op zeer provocerende wijze betrokken bij de groeiende rol van de NAVO in Azië. Zo beschouwt het Amerikaanse Congres in zijn ontwerp van de Taiwan Policy Act Taiwan als een 'belangrijke niet-NAVO-bondgenoot', terwijl een aanbevolen amendement op de Arms Export Control Act uit 1976 Taiwan op de lijst van 'NAVO Plus-ontvangers' plaatst, waardoor het verschillende soorten non-proliferatieregels kan omzeilen.[52]

Met andere woorden, er zijn al verschillende platforms die het werk van een Aziatische NAVO uitvoeren, en de NAVO is al volledig betrokken bij de Indo-Pacifische regio, zoals blijkt uit haar bereidheid om zich aan te sluiten bij het Amerikaanse project om de wateren rond China te patrouilleren en veiligheidsprojecten zoals bases en allianties te bouwen. De Atlantische alliantie van de NAVO is al uitgevaren in de Stille Oceaan. Dit is de kanonneerbootdiplomatie van de 21e eeuw.

In 1839 kwamen de Britse schepen die de Chinezen opium opdrongen met suggestieve namen zoals de *HMS Volage* en de *HMS Hyacinth.* De eerste (Volage) duidde op wispelturigheid, terwijl de tweede (Hyacinth) een verwijzing was naar de Griekse mythologie, die jaloezie uitdrukte. Deze namen zijn het bewaren waard. Ook de bondgenootschappen van de NAVO zijn wispelturig. Ook de belangen van de NAVO worden gedreven door jaloezie, waarbij de belangen van haar lidstaten boven de belangen van de wereld worden gesteld, zoals ze zelf beweert. De NAVO wil het op regels gebaseerde Amerikaanse systeem in stand houden en de ontwikkeling van andere landen tegenhouden. Dat is wat de NAVO vandaag de dag tot de gevaarlijkste en meest reactionaire organisatie ter wereld maakt.

Uthman Ghaimi, *Waar kan ik vrede vinden,* 2022.

Notities

1 Peter Gowan, 'De NAVO-mogendheden en de Balkan-tragedie', *New Left Review,* nr. I/234 (maart-april 1999), 103.

2 Sevim Dagdelen, *NATO: A Reckoning with the Atlantic* Alliance (LeftWord Books, 2024); Sten Rynning, *NATO: From Cold War to Ukraine, a History of the World's Most Powerful Alliance* (Yale University Press, 2024); Grey Anderson, red., *Natopolitanism.The Atlantic Alliance Since the Cold War* (Londen: Verso, 2023).

3 Voor meer informatie over de conferentie in San Francisco, zie Tricontinental: Institute for Social Research, The *New Cold War is SendingTremors through Northeast Asia,* dossier nr. 75, mei 2024, https://thetricontinental.org/dossier-76-new-col d-war-northeast-asia/.

4 'Review of the World Situation', Central Intelligence Agency, 17 mei 1949, https://nsarchive.gwu.edu/document/17548-document-03-central-intelligence-agency-review .

5 'Lord Ismay', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, geraadpleegd op 16 maart 2024, https://www.nato.int/cps/ge/natohq/declassified_137930.htm .

6 Bureau van de historicus, Foreign Service Institute, Ministerie van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten, 'Rapport van de beleidsmedewerkers', rapport nr. 23, 24 februari 1948, in *Buitenlandse betrekkingen van de Verenigde Staten, 1948, Algemeen; De Verenigde Naties, Deel I, Deel 2* (Washington, DC: US Government Printing Office, 1976), https://history.state.gov/histo ricaldocuments/frus1948v01p2/d4.

7 Tricontinental: Institute for Social Research, 'Het Amerikaanse Ministerie van Koloniën en zijn top', rood alarm nr. 14, 25 mei 2022, https://thetricontinental.org/red-alert-14-summit-of-the-americas/.

8 'Het Amerikaanse Ministerie van Koloniën en zijn topconferentie'.

9 Mascha Neumann, 'Oost-Duitse wapens in de strijd tegen het fascistische Portugal', Internationale Forschungsstelle DDR, 24 april 2024, https://ifddr.org/en/east-german-weapons-in-the-fight-against-fascist-portugal/.

10 'The Alliance's New Strategic Concept (1991)', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, geraadpleegd op 1 juli 2022, https://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_23847.htm?selectedLocale=en .

11 Madeleine K. Albright, 'Verklaring van minister van Buitenlandse Zaken Madeleine K. Albright tijdens de ministeriële bijeenkomst van de Noord-Atlantische Raad', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, 16 december 1997, https://www.nato.int/doc u/speech/1997/s971216aa.htm.

12 In 1997 schreef Peter Gowan: 'Door Polen binnen te vallen, vergroot de NAVO feitelijk de onveiligheid in de Baltische landen. De conclusie is onontkoombaar dat de eerste en belangrijkste basis voor de inval in Polen niet een Russische dreiging is, *maar de huidige extreme* zwakte van Rusland. Vanwege de catastrofale sociale en economische ineenstorting in Rusland en het feit dat de staat voorlopig in handen is van een clan van gangsterkapitalisten rond de westerse protegé Boris Jeltsin, is de Russische staat momenteel niet in staat de uitbreiding te weerstaan. Deze Russische zwakte zal vrijwel zeker tijdelijk zijn. We moeten ervan uitgaan dat de Russische economie en staat zullen herleven. Ze zouden gemakkelijk tien keer sterker kunnen worden in termen van hulpbronnen dan nu het geval is. De NAVO maakt dus gebruik van een "window of opportunity" die niet lang zal aanhouden. Het is dus een kwestie van snel een *voldongen feit* tegen Rusland vestigen.' Peter Gowan, 'De uitbreiding van de NAVO en de EU', in *The Global Gamble: Washington's Faustiaanse poging tot werelddominantie* (Verso, 1999), 298–299.

13 George Monastiriakos, 'Nodig Oekraïne uit om zich bij de NAVO aan te sluiten en vrede in Europa te winnen', The *Hill,* 23 oktober 2024, https://thehill.com/opinion/international/4947010-ukraine-nato-membership-war-russia/.

14 Het Witte Huis, 'De nationale veiligheidsstrategie van de Verenigde Staten van Amerika', september 2002, https://2009-2017.state.gov/documents/Organisation/63562.pdf, 39.

15 Voor 'schurkenstaten' of 'backlash states', zie Anthony Lake, 'Confronting Backlash States', *Foreign Af airs* 73, nr. 2 (maart-april 1994): 45-55. Over 'catastrofaal terrorisme', zie Ashton Carter, John Deutch en Philip Zelikow, 'Catastrophic Terrorism: Tackling the New Danger', *Foreign Af airs* 77, nr. 6 (november-december 1998): 80-95. Toen Lake dat essay schreef, was hij de Amerikaanse nationale veiligheidsadviseur, en Carter was later de Amerikaanse minister van Defensie (2015-2017). Deutch was onderminister van Defensie (1994-1995) en vervolgens hoofd van de Central Intelligence Agency (1995-1996), terwijl Zelikow in 2002 Bush's *Nationale Veiligheidsstrategie* schreef .

Katharine Q. Seele, 'Wapenaannemers geven geld uit om de uitbreiding van de NAVO te bevorderen', *New YorkTimes,* 30 maart 1998, htt ps://www.nytimes.com/1998/03/30/world/arms-contractors-spend-to-promote-an-expanded-nato.html.

[17] Jeff Gerth en Time Weiner, 'Wapenmakers zien goudmijn in verkoop NAVO-uitbreiding', *New YorkTimes,* 29 juni 1997, https://www.nytimes.com/1997/06/29/world/arms-makers-see-bonanza-in-selling-nato-expansion.html.

[18] Seele, 'Wapenaannemers'.

[19] 'Oekraïne is 's werelds grootste wapenimporteur; dominantie van de Verenigde Staten in de wereldwijde wapenexport groeit terwijl de Russische export blijft dalen', Stockholm International Peace Research Institute, 10 maart 2025, https://www.sipri.org/media/press-release/2025/ukraine-worlds-biggest-arms-importer-united-states-dominance-global-ar ms -exports-grows-russian#:~:text=European%20NATO%20members%20increase%20dependence,19%20(52%20per%20cent); Sylvia Pfeifer, Jana Tauschinski en Charles Clover, 'Twee derde van de wapenimporten naar NAVO-landen in Europa komt uit de VS', *FinancialTimes,* 9 maart 2025, https://www.ft.com/content/d3214157-639b-4743-ab 29-9af662d47ec5.

[20] Europese *Unie, Naar een EU-defensiematerieelbeleid* (Brussel: Commissie van de Europese Gemeenschappen, 2003), 11.

[21] Tom Stevenson, *Het rijk van iemand anders. Britse illusies en Amerikaanse hegemonie* (Verso Books, 2023), 46–47.

[22] Ivo H. Daalder en James Goldgeier, 'Global NATO', *Buitenlandse Zaken* 85, nee. 5 (september-oktober 2006): 105-113.

[23] Renée De Nevers, 'NATO's International Security Role in the Terrorist *Era', International Security* 31, nr. 4 (2007): 34.

[24] Voor een beoordeling van de annexatie van de DDR, zie Internationale Forschungsstelle DDR en Tricontinental: Institute for Social Research, Risen *from the Ruins: The Economic History of Socialism in the German Democratic Republic,* Studies on the DDR nr. 1, 20 april 2021, https://thetricontinental.org/studies-1-ddr/; voor de controverse over de oostwaartse uitbreiding van de NAVO, zie Mary Elise Sarotte, 'A Broken Promise? What the West Really Told Moscow About NATO Expansion', *Foreign Policy* 93, nr. 5 (september-oktober 2014): 90-97, en haar boek *Not One Inch: America, Russia, and the Making of Post-Cold War Stalemate* (Yale University Press, 2021).

[25] Tricontinental: Institute for Social Research, *Hyper-Imperialisme: een gevaarlijk decadent nieuw podium,* Contemporary Dilemmas nr. 4, 23 januari 2024, https://thetricontinental.org/studies-on-contemporary-dilemmas-4-hyper-imperialism/ .

[26] Voor een algemeen begrip van de neoliberale overname van de structuren van Oekraïne, zie Yuliya Yurchenko, *Ukraine and the Empire of Capital: from Marketisation to Armed Conflict* (Pluto Books, 2017); voor een beoordeling van de context van de oorlog in Oekraïne, zie John Bellamy Foster, John Ross, Deborah Veneziale en Vijay Prashad, The *United States is Waging a New Cold War: A Socialist* Perspective, Tricontinental: Institute for Social Research, *Monthly Review* en No Cold War, september 2022, https://thetricontinental.org/the-united-states-is-waging-a-new-cold-war-a-socia list-perspective/.

[27] Een vroege samenvatting is beschikbaar in Karen Busler, *NATO Burden Sharing and the Three Percent Commitment* (Congressional Research Service, 1985) en een recentere is *Assessing NATO's Value* (Congressional Research Service, 2019). De gelijkenis in toon en argumentatie over de afgelopen vierendertig jaar en vijf presidenten is verbluffend.

[28] 'Nato Countries (Military Service)', UK Parliament Hansard, 30 mei 1952, https://hansard.parliament.uk/comm ons/1952-05-30/debates/92c8849d-0446-49e0-91f9-034f3349e3dd/NatoCountries(MilitaryService).

[29] Voor meer informatie, zie British House of Commons Defence Committee, *Lessons of Kosovo: Fourteenth Report of the Defence Select Committee* (Londen: Brits Parlement, 24 oktober 2000) https://publications.parliament.uk/pa/cm199900/cm select/cmdfence/347/34707.htm.

[30] Helen Caldicott en Craig Eisendrath, *Oorlog in de hemel. De wapenwedloop in de ruimte* (New York: The New Press, 2007), 31.

[31] 'Persconferentie van de NAVO-woordvoerder na de vergadering van de Noord-Atlantische Raad op het niveau van Defensieministers', Vergaderingen van NAVO-Defensieministers, 8 juni 2006, https://www.nato.int/docu/speech/2006/s060608m.htm .

[32] Olaf Scholz, 'Beleidsverklaring van Olaf Scholz, bondskanselier van de Bondsrepubliek Duitsland en lid van de Duitse Bondsdag, 27 februari 2022 in Berlijn', Pers- en Informatiedienst van de Bondsregering, 27 februari 2022, https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/policy-statement-by-olaf-scholz-chancellor-of-the-bondsrepubliek-duitsland-en-lid-van-de-duitse-bondsdag-27-februari-2022-in-berlijn-2008378 .

David McHugh, 'Duitsland versoepelt de limieten voor de staatsschuld, een belangrijke stap om de economie en de defensie-uitgaven te stimuleren', *AP News,* 5 maart 2025, https://apnews.com/article/germany-ukraine-debt-brake-economy- military-spending-74be8e96d8515ddddd53a99a69957651.

34 Le Monde met AFP, 'EU-chef onthult plan van €800 miljard om Europa te "herbewapenen", *Le Monde,* 4 maart 2025, https://www.lemonde.fr/en/european-union/article/2025/03/04/eu-chief-reveals-800-billion-plan-to-rearm-europe_6738 782_156.html.

35 Janan Ganesh, 'Europa moet zijn verzorgingsstaat inkrimpen om een oorlogsstaat te bouwen', *FinancialTimes,* 5 maart 2025, htt ps://www.ft.com/content/37053b2b-ccda-4ce3-a25d-f1d0f82e7989.

36 Saara Kuugongelwa-Amadhila, 'Main Stage I: Defending the UN Charter and the Rules-Based International Order', paneldiscussie op de Veiligheidsconferentie van München, München, 18 februari 2023, https://securityconferencing.org/mediathek/asset/main-stage-i-defending-the-un-charter-and-the-rules-based-international-order-2023021 8-0917/.

37 Tricontinental: Institute for Social Research, The *Churning of the Global Order,* dossier nr. 72, 23 januari 2024, htt ps://thetricontinental.org/dossier-72-the-churning-of-the-global-order/.

38 Audronius Ažubalis, *NAVO en het Mondiale* Zuiden (NAVO Parlementaire Vergadering, 2024), 13, https://www.nato-p a.int/document/2024-nato-and-global-south-report-azubalis-055-pcnp.

39 'Toespraak van NAVO-secretaris-generaal Jens Stoltenberg in het Wilson Center Auditorium, gevolgd door vragen en antwoorden', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, 17 juni 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/226742.htm?selectedLoca le=en.

40 'Wat is R2P', Global Centre for the Responsibility to Protect, https://www.globalr2p.org/what-is-r2p/#:~:text=The%20Responsibility%20to%20Protect%20populations,Background%20Briefing%20on%20R2P.

41 Vijay Prashad, 'In Afrika zeggen ze: "Frankrijk, wegwezen!": De negentiende nieuwsbrief (2024)', Tricontinental: Institute for Social Research, 9 mei 2024, https://thetricontinental.org/newsletterissue/the-sahel-seeks-sovereignt y/.

42 'Groupes d'Action Rapides – Surveillance et Intervention au Sahel (GARSI)'[Rapid Action Groups – Surveillance and Intervention in the Sahel (GARSI)], CIVIPOL, 15 juni 2021, https://civipol.fr/fr/projets/group es-daction-rapides-surveillance-et-intervention-au-sahel-garsi.

43 Tricontinental: Institute for Social Research, *Defending Our Sovereignty: US Military Bases and the Future of African Unity,* dossier nr. 42, 5 juli 2021, https://thetricontinental.org/dossier-42-militarisation-africa/, en Antonella Napolitano, *Artificial Intelligence: The New Frontier of the EU's Border Externalisation Strategy* (Kopenhagen: EuroMed Rights, juli 2023).

44 'Samenwerking met de Afrikaanse Unie', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, 27 april 2023, https://www.nato.int/c ps/fr/natohq/topics_8191.htm?selectedLocale=en.

45 Hanna Eid, 'Een nieuwe wereld geboren uit de as van de oude', Interventies nr. 5, Tricontinental Pan Africa, 8 oktober 2024, https://thetricontinental.org/pan-africa/eid-interventions-5/.

46 'NAVO-delegatie neemt deel aan negende ronde van gesprekken tussen militairen en de Afrikaanse Unie', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, 28 november 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_230897.htm.

47 'De 601e bijeenkomst van de AU Vredes- en Veiligheidsraad over vroegtijdige waarschuwing en horizonverkenning', Afrikaanse Unie, 8 juni 2016, https://www.peaceau.org/en/article/the-601th-meeting-of-the-au-peace-and-security-council-on-early-warning-and-horizon-scanning .

48 Sten Rynning, *NAVO: van de Koude Oorlog tot Oekraïne, een geschiedenis van 's werelds machtigste alliantie* (Yale University Press, 2024), 275.

49 'Declaratie van Londen', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, 4 december 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm ; 'Communicatie van de Top van Brussel', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, 14 juni 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm.

50 Luis Simón, 'NATO's China and Indo-Pacific Conundrum', *NAVO Kroniek,* 22 november 2023, https://www.nat o.int/docu/review/articles/2023/11/22/natos-china-and-indo-pacific-conundrum/index.html.

51 'Relaties met partners in de Indo-Pacifische regio', Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, 24 oktober 2024, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_183254.htm , en Tricontinental: Institute for Social Research, The *Churning of the Global Order,* dossier nr. 72, 23 januari 2024, https://thetricontinental.org/dossier-72-the-churnin g-of-the-global-order/.

'Shigeru Ishiba over het nieuwe veiligheidstijdperk in Japan: de toekomst van het Japanse buitenlands beleid', Hudson Institute, 25 september 2025, https://www.hudson.org/politics-government/shigeru-ishiba-japans-new-security-era-future-jap ans-foreign-policy; US-China Economic and Security Review Commission, 'Hoofdstuk 9: Taiwan', in *2024 Annual Report to Congress* (Washington, DC: US Government Publishing Office, november 2024), 443–485, https://www.uscc.gov/sites/default/files/2024-11/Chapter_9--Taiwan.pdf ; Commissie Buitenlandse Betrekkingen van de Amerikaanse Senaat, Taiwan *Policy Act van 2022* (Washington, DC: Amerikaanse Senaat, 2022), https://www.foreign.senate.gov/imo/me dia/doc/Taiwan%20Policy%20Act%20One%20Pager%20FINAL.pdf; Clinton Fernandes, *Sub-Imperial Power. Australië op het internationale toneel* (Melbourne University Press, 2022); Clinton Fernandes, Island *of the Coast of Asia. Instruments of Statecraft in Australian Foreign Policy* (Monash University Press, 2018); Brendon Cannon en Kei Hakata, *red., Indo-Pacific Strategies: Navigating Geopolitics at the Dawn of a New Age* (Londen: Routledge, 2021); Nanae Baldauff, Japan's *Defence Engagement in the Indo-Pacific* (Springer Nature, 2024).

Naamsvermelding-NietCommercieel
4.0 Internationaal (CC BY-NC 4.0)

Deze publicatie wordt uitgegeven onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel 4.0 Internationaal (CC BY-NC 4.0) licentie. Een voor mensen leesbare samenvatting van de licentie is beschikbaar op https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/.

MEER IN DOSSIER

Bekijk alles →

Ondanks alles: Cultureel
Verzet voor een vrij Palestina

De milieucrisis is een
Kapitalistische crisis

Mexico en de Vierde
Transformatie